

POSTANOWIENIE

Dnia 26 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Lemańska (przewodniczący)

SSN Marcin Łochowski (sprawozdawca)

SSN Oktawian Nawrot

w sprawie ze skargi E. K.

na przewlekłość postępowania Sądu Apelacyjnego w (...)

w sprawie sygn. akt III AUa (...)

z udziałem Skarbu Państwa - Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 26 kwietnia 2019 r.,

- 1. stwierdza, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy nastąpiła przewlekłość postępowania;**
- 2. przyznaje E. K. od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) sumę pieniężną w wysokości 3 000 (trzy tysiące) zł;**
- 3. oddala skargę w pozostałej części;**
- 4. zasądza od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz E. K. kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania skargowego.**

UZASADNIENIE

W dniu 27 lutego 2018 r. do Sądu Najwyższego wpłynęła skarga E. K., w której skarżąca wniosła o stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie o rentę rodzinną, toczącej się przed Sądem Apelacyjnym w (...) pod sygn. akt III AUa (...). Poza żądaniem stwierdzenia przewlekłości postępowania, skarżąca wniosła o przyznanie od Skarbu Państwa na jej rzecz kwoty 20.000 zł oraz zasądzenie

kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W uzasadnieniu skargi wywiedziono, że w sprawie, której skarga dotyczy, pomimo upływu prawie dwóch lat od złożenia apelacji skarżąca nie otrzymała zawiadomienia o wyznaczeniu terminu rozprawy apelacyjnej.

W odpowiedzi na skargę Prezes Sądu Apelacyjnego w (...) wniosł o oddalenie skargi.

W niniejszej sprawie na skutek wniesionego przez powódkę odwołania Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 5 grudnia 2015 r. zmienił zaskarżoną decyzję Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w W. z dnia 1 lipca 2013 r. znak (...) ten sposób, że przyznał E. K. prawo do renty rodzinnej. Dnia 17 marca 2015 r. wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w (...) apelacja organu rentowego, zaś w dniu 31 grudnia 2015 r. wyznaczono termin rozprawy apelacyjnej. Wyrokiem z dnia 21 marca 2016 r. Sąd Apelacyjny w (...) uchylił zaskarżony wyrok, zniósł postępowanie w sprawie i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Po ponownym rozpoznaniu sprawy w dniu 8 lutego 2017 r. został wydany wyrok, od którego powódka wniosła apelację. Akta sprawy wpłynęły do Sądu Apelacyjnego w (...) w dniu 8 maja 2017 r. W dniu 25 kwietnia 2017 r. wpłynęła odpowiedź na apelację, dotknięta brakami formalnymi, które uzupełniono dnia 24 maja 2017 r. Zarządzeniem z dnia 6 kwietnia 2018 r. Przewodnicząca Wydziału III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyznaczyła sędziego referenta i zarządziła przedstawienie temu sędziemu sprawy po skierowaniu na termin rozprawy apelacyjnej lub z korespondencją. W dniu 10 stycznia 2019 r. został wyznaczony termin rozprawy apelacyjnej na dzień 13 marca 2019 r., o czym strony zostały prawidłowo powiadomione. W dniu 13 marca 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację powódki.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga powódki jest w przeważającym zakresie zasadna.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu przygotowawczym prowadzonym lub nadzorowanym przez prokuratora i postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (jednolity tekst: Dz.U. z 2016

r., poz. 1259 ze zm. – dalej, jako: „u.s.n.p.s.”) strona może wnieść skargę o stwierdzenie, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiło naruszenie jej prawa do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, jeżeli postępowanie zmierzające do wydania rozstrzygnięcia kończącego postępowanie w sprawie trwa dłużej niż to konieczne dla wyjaśnienia istotnych okoliczności faktycznych i prawnych albo dłużej niż to konieczne do załatwienia sprawy egzekucyjnej lub innej dotyczącej wykonania orzeczenia sądowego (przewlekłość postępowania). Z kolei, dla stwierdzenia, czy w sprawie doszło do przewlekłości postępowania, należy w szczególności ocenić terminowość i prawidłowość czynności podjętych przez sąd w celu wydania w sprawie rozstrzygnięcia co do jej istoty, przy uwzględnieniu łącznego dotychczasowego czasu postępowania od jego wszczęcia do chwili rozpoznania skargi, niezależnie od tego, na jakim etapie skarga została wniesiona, a także charakteru sprawy, stopnia jej zawłości faktycznej i prawnej, znaczenia dla strony, która wniosła skargę, rozstrzygniętych w niej zagadnień oraz zachowania się stron, a w szczególności strony, która zarzuciła przewlekłość postępowania (art. 2 ust. 2 u.s.n.p.s.).

Prawo do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki jest jednym z elementów prawa do rzetelnego procesu, będącego fundamentalnym prawem człowieka. Prawo to jest gwarantowane na płaszczyźnie regulacji międzynarodowych przepisami Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm. – dalej, jako: „Konwencja”). Zgodnie bowiem z art. 6 ust. 1 zd. 1 Konwencji każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez niezawisły i bezstronny sąd ustanowiony ustawą przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym albo o zasadności każdego oskarżenia w wytoczonej przeciwko niemu sprawie karnej.

Europejski Trybunał Praw Człowieka wyjaśnił przy tym, że przepis art. 6 ust. 1 Konwencji nakłada na państwa strony Konwencji obowiązek zorganizowania systemów prawnych w sposób pozwalający sądom spełnić wszystkie wynikające z niego warunki, łącznie z rozpatrzeniem sprawy w rozsądnym terminie (zob. w szczególności wyrok ETPC w sprawie Sutter v. Szwajcaria z dnia 22 lutego 1984 r., skarga nr 8209/78, tak też wyrok ETPC w sprawie Wasilewski v. Polska z dnia

21 grudnia 2000 r., skarga nr 32734/96). Innymi słowy, obowiązkiem Państwa jest takie zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości, aby każda indywidualna sprawa mogła zostać rozpoznana w rozsądnym terminie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2005 r., III SPP 34/04).

Również w polskim porządku konstytucyjnym prawo do rozpoznania sprawy przez sąd w rozsądnym terminie zostało podniesione do rangi jednego z praw obywatela. Stosownie bowiem do treści art. 45 ust. 1 Konstytucji RP każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, prawo do rozstrzygnięcia sprawy przez sąd bez nieuzasadnionej zwłoki stanowi istotny element konstytucyjnego prawa do sądu. Trybunał podkreślił przy tym, że „konieczną gwarancją materialną prawa do rozstrzygnięcia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki są odpowiednie warunki organizacyjne umożliwiające sądom „terminową” realizację ich zadań. Dotyczy to w szczególności obsady kadrowej, zarówno jeśli chodzi o liczbę sędziów, jak i personel pomocniczy. Powinność zapewnienia odpowiednich warunków spoczywa w pierwszej kolejności na ustawodawcy oraz na organach władzy wykonawczej, szczególnie na Ministrze Sprawiedliwości” (zob. postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 30 października 2006 r., S 3/06).

Przepisy u.s.n.p.s. nie określają wprost, jaki okres oczekiwania na rozpoznanie sprawy należy uznać za nieuzasadnioną zwłokę. W dotychczasowym orzecznictwie Sąd Najwyższy przyjmuje, że o przewlekłości postępowania apelacyjnego można zasadniczo mówić w przypadku bezczynności sądu drugiej instancji polegającej na niewyznaczeniu rozprawy apelacyjnej, która trwa co najmniej 12 miesięcy (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 maja 2005 r., III SPP 96/05; z dnia 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z dnia 21 marca 2006 r.; III SPP 13/06 oraz z dnia 18 maja 2016 r., III SPP 53/16). Podobne stanowisko prezentuje Naczelny Sąd Administracyjny (zob. postanowienia Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 7 lipca 2006 r., I OPP 64/06; z dnia 24 kwietnia 2008 r., I OPP 16/08; z dnia 4 czerwca 2008 r., I OPP 20/08; z dnia 24 lipca 2008 r., I OPP 23/08 oraz z dnia 21 kwietnia 2010 r., II OPP 10/10).

Sąd Najwyższy przypisuje znamiona przewlekłości z reguły dopiero

kilkunastomiesięcznej lub dłuższej beczynności sądu drugiej instancji w wyznaczeniu terminu rozprawy odwoławczej. Kilkumiesięczny okres oczekiwania na wyznaczenie terminu rozprawy apelacyjnej mieści się w pojęciu rozsądnego terminu, w którym sprawa może oczekiwać na jej rozpoznanie. Jedynie wyjątkowo, krótsze okresy beczynności mogą uzasadniać stwierdzenie przewlekłości postępowania (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 lipca 2014 r., III SPP 123/14). Sąd Najwyższy wskazuje ponadto, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych postępowanie – co do zasady – powinno toczyć się w sposób szczególnie sprawny (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 6 stycznia 2006 r., III SPP 154/05 i z dnia 10 sierpnia 2007 r., III SPP 31/07).

W tym zakresie nie wyłączają bezprawności zachowania sądu okoliczności złej organizacji pracy, zwiększenie się wpływu spraw do sądu, czy niewystarczającej obsady konkretnej jednostki organizacyjnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 16 marca 2006 r., III SPP 10/06; z dnia 21 marca 2006 r., III SPP 13/06). Bez znaczenia jest w tym kontekście także okoliczność, że indywidualna sprawa jest jedną z wielu spraw toczących się w danym sądzie, w których również konieczne jest podejmowanie czynności bez nieuzasadnionej zwłoki. Innymi słowy, fakt, że w danym sądzie wszystkie sprawy danej kategorii lub ich większość rozpoznawane są w tym samym terminie, nie przesądza o braku przewlekłości postępowania, jeżeli ten czas trwania postępowania nie jest rozsądny w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji. Inaczej rzecz ujmując, powszechność pewnego zjawiska (długotrwałość postępowania w danym sądzie, czy w określonej kategorii spraw) nie daje podstaw do przyjęcia tezy, iż nie dochodzi do przewlekłości postępowania.

W przedmiotowej sprawie doszło zatem do przewlekłości postępowania na etapie rozpoznawania apelacji przez Sąd Apelacyjny w (...). Pomimo bowiem tego, że sprawa wpłynęła do Sądu Apelacyjnego w (...) w dniu 8 maja 2017 r., termin rozprawy apelacyjnej wyznaczony został dopiero zarządzeniem z dnia 10 stycznia 2019 r. na dzień 13 marca 2019 r., tj. po upływie ponad 21 miesięcy od dnia wniesienia przez stronę środka odwoławczego.

Z tych względów, na podstawie art. 12 ust. 2 u.s.n.p.s. Sąd Najwyższy stwierdził, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość

postępowania.

Sądowi Najwyższemu jest przy tym z urzędu znana sytuacja kadrowa Sądu Apelacyjnego w (...), a także rozmiar obciążenia obowiązkami poszczególnych sędziów orzekających w tym Sądzie. Zakres obowiązków determinowany liczbą przypadających na poszczególnych sędziów spraw faktycznie uniemożliwia podejmowanie we wszystkich sprawach czynności bez nieuzasadnionej zwłoki. Sąd Najwyższy jest także przekonany, że nie było w niniejszej sprawie obiektywnej możliwości wyznaczenia wcześniejszego terminu rozprawy.

Taki stan rzeczy nie wynika z zaniedbań organizacyjnych Prezesa Sądu Apelacyjnego w (...), Przewodniczącego Wydziału i sędziego sprawozdawcy, ale z niewywiązywania się przez organy władzy wykonawczej i ustawodawczej z obowiązków nałożonych przez art. 6 ust. 1 Konwencji oraz art. 45 ust. 1 Konstytucji. Sąd Apelacyjny w (...) nie ma bowiem wpływu, ani na liczbę kierowanych do niego spraw, ani na liczbę orzekających sędziów. Zatem rozmiar obowiązków poszczególnych sędziów, będący wypadkową tych dwóch czynników, pozostaje poza zakresem oddziaływania Sądu Apelacyjnego w (...).

Brak jest więc jakichkolwiek podstaw do podejmowania czynności nadzorczych, o których mowa w art. 13 ust. 1 zd. 2 u.s.n.p.s. Z uwagi bowiem na obiektywne (niezależne od Sądu Apelacyjnego w (...)) czynniki, które doprowadziły do przewlekłości postępowania, czynności takie byłby bezprzedmiotowe.

Uwzględniając skargę na przewlekłość postępowania apelacyjnego, Sąd Najwyższy rozstrzyga także wniosek o zasądzenie odpowiedniej sumy pieniężnej. Przyznanie odpowiedniej sumy pieniężnej na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.n.p.s. stanowi sankcję dla Państwa za wadliwe zorganizowanie wymiaru sprawiedliwości oraz rekompensatę dla skarżącego za krzywdę moralną spowodowaną przewlekłością postępowania. Następuje w wysokości proporcjonalnej do wielkości zwłoki, jej przyczyn oraz dotkliwości dla skarżącego. Odpowiednia suma pieniężna pełni rolę swoistego zadośćuczynienia za stres i frustrację, spowodowane przewlekłością postępowania sądowego (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 24 lutego 2016 r., III SPP 53/15; z dnia 28 maja 2015 r., III SPP 10/15).

Stosownie do art. 12 ust. 4 u.s.n.p.s., uwzględniając skargę, sąd na żądanie skarżącego przyznaje od Skarbu Państwa sumę pieniężną w wysokości od 2.000

do 20.000 zł. Wysokość sumy pieniężnej, w granicach wskazanych w zdaniu pierwszym, wynosi nie mniej niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, niezależnie od tego, ilu etapów postępowania dotyczy stwierdzona przewlekłość postępowania. Sąd może przyznać sumę pieniężną wyższą niż 500 zł za każdy rok dotychczasowego trwania postępowania, jeżeli sprawa ma szczególne znaczenie dla skarżącego, który swoją postawą nie przyczynił się w sposób zawiniony do wydłużenia czasu trwania postępowania. Na poczet tej sumy zalicza się kwoty przyznane już skarżącemu tytułem sumy pieniężnej w tej samej sprawie.

Skarżąca wnioskuje o przyznanie jej sumy pieniężnej w wysokości 20.000 zł, jednakże w żaden sposób nie uzasadniła dlaczego domaga się zasądzenia takiej kwoty. Nie ma więc podstaw do przyznania skarżącej kwoty wyższej niż minimalna ustalonej zgodnie z art. 12 ust. 4 u.s.n.p.s. Odwołanie powódki wszczynające postępowanie zostało wniesione do Sądu Okręgowego w sierpniu 2013 r., czyli 5 lat i 8 miesięcy przed rozstrzygnięciem apelacji.

Dlatego Sąd Najwyższy przyznał skarżącej na podstawie art. 12 ust. 4 u.s.n.p.s. sumę pieniężną w wysokości 3.000 zł za 6 lat trwania postępowania oraz na podstawie art. 12 ust. 1 u.s.n.p.s. oddalił skargę w pozostałej części, jako bezzasadną.

Ponadto, Sąd Najwyższy podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. art. 99 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. oraz art. 8 ust. 2 u.s.n.p.s. i § 14 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265) zasądził od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w (...) na rzecz skarżącej kwotę 240 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania, tj. wynagrodzenia pełnomocnika skarżącej.